

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

**Q.X.ABDURAHMONOV, X.T.TOHIROVA,
N.H.BOBONOV**

HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI

*O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim
vazirligi oliy o'quv yurtlararo ilmiy-uslubiy birlashmalar faoliyatini
muvofiglashtiruvchi kengash tomonidan oliy o'quv yurtlarining iqtisodiy
ta'lim yo'nalishlari talabalari uchun o'quv qo'llanma
sifatida tavsiya etilgan*

925013

**O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti
Toshkent - 2005**

Abdurahmonov Q.X., Tohirova X.T., Bobonov N.H. Hayot faoliyati xavfsizligi (O'quv qo'llanma) - T.: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jam'armasi nashriyoti, 2005, 152 b.

Ushbu o'quv qo'llanmada inson hayot faoliyati uchun xizmat qilayotgan va inson hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlovchi O'zbekiston Respublikasida amal qilayotgan me'yoriy hujjatlar, Oliy Majlis qonunlari, Vazirlar Mahkamasi Qarorlariga asoslangan mehnat muhofazasi hamda u bilan bog'liq masalalar ochib berilgan. Shuningdek, unda baxtsiz hodisalarning oldini olish bo'yicha umumiy qoidalar, havo bosimi to'g'risida umumiy ma'lumotlar, xavfsizlik texnikasi xizmati va uning vazifalari, yong'in va uni oldini olish, mehnat sharoitlari va kasbiy kasallanishlarning tahlili, radiaktiv nurlanishlardan saqlanish, shovqin, silkinish va ultratovushlar, sanoat changlari va uning inson tanasiga ta'siri, xavfli ximiyaviy moddalar, sanoat korxonalarini yoritish, elektr xavfsizligi kabi muhim mavzular to'g'risida batafsil yoritiladi.

Mazkur o'quv qo'llanma Oliy ta'limning 5521900 - «Informatika va axborot texnologiyasi» yo'nalishi va 5141900 - «Kasb ta'limi» ta'lim yo'nalishida tahsil oluvchi talabalar uchun mo'ljallangan.

Mas'ul muharrir:

A.B.Hayitov,

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti, «Iqtisodiyot va statistika» fakulteti dekani, i.f.n., dotsent.

Taqrizchilar:

Z.Ya.Xudayberdiyev,

Toshkent bank kolleji direktori, i.f.d, dotsent;

N.T.Shoyusupova,

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti «Mehnat iqtisodiyoti va sotsiologiyasi» kafedrasida dotsenti i.f.n.

Ekspertlar:

V.V.Usmonov,

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti, «O'quv va uslubiy boshqarma» boshlig'i, i.f.n., dotsent

A.M.Akbarov,

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti, «Mehnat iqtisodiyoti va sotsiologiyasi» kafedrasida katta o'qituvchisi.

Абдурахманов К.Х., Тохинова Х.Т., Бобонов Н.Х. Безопасность жизнедеятельности человека (Учебное пособие) - Т.: Издательство Литературного фонда Союза писателей Узбекистана, 2005, 152 с.

В данном учебном пособии раскрыты сущность и задачи безопасности жизнедеятельности человека на основе Законов Олий Мажлиса, Постановлений Кабинета Министров и нормативных актов по охране труда Республики Узбекистан. А также в учебном пособии рассмотрены следующие вопросы: общие правила предупреждающие несчастных случаев, общие данные об атмосферном давлении, о службе техники безопасности и его задачи, ликвидации последствий аварий, пожаров, условия труда и анализ профессиональных заболеваний, влияние шума, вибрации, промышленной пыли, опасных химических элементов на организм человека и освещения.

Данное учебное пособие предназначено для студентов высшего образования по направлению 5521900 – «Информатика и информационные технологии», и по направлению 5541900 – «Профессиональное обучение».

Ответственный редактор:

А.Б.Хайитов,
декан факультета «Экономика и статистика»,
Ташкентский Государственный Экономический
Университет, к.э.н., доцент.

Рецензенты:

З.Я.Худойбердиев,
директор Ташкентского Банковского колледжа, д.э.н.,
доцент;
Н.Т.Шоюсупова,
доцент кафедры Экономика и социология труда, ТГЭУ,
к.э.н.

Эксперты:

Б.Б.Усманов,
начальник «Учебно-методического управления», ТГЭУ
к.э.н., доцент;
А.М.Акбаров,
старший преподаватель кафедры «Экономика и
социология труда», ТГЭУ.

Abdurahmonov K.H., Tohirova H.T., Bobonov N.H., Safety of Life Activity (Course manual) TSUE, T.: pub.LFUWU, 2005, 152 p.

The manual explains labor protection and related matters based on normative acts that are providing and serving for safety of human life activity observed in the Republic of Uzbekistan, parliamentary laws, and Decrees of the Cabinet of Ministers. In addition, it broadly covers topics such as general precaution rules against accident, general information on atmospheric pressure, safety technique and its tasks, fire and precautions against fire, labor conditions and analysis of occupational disease, radiation security, noise, shakiness, and ultrasound, industrial dust and its influence on human body, hazardous chemicals, lighting of industrial enterprises, and electric safety.

This course manual is intended for the students majoring in «Informatics and information technology» (5521900) and «Vocational education» (5141900).

Responsible Editor:

Khayitov A.B.,

the dean of Economics and statistics faculty, TSUE; candidate of economic sciences.

Reviewers:

Khudaiberdiev Z.Y.,

the director of Tashkent Bank College, candidate of economic sciences;

Shoyusupova N.T.,

candidate of economic sciences, «Labor economics and sociology» chair, TSUE.

Experts:

Usmonov B.B.,

candidate of economic sciences, head of office of studies and methodology, TSUE;

Akbarov A.M.,

«Labor economics and sociology» senior lekturer, TSUE.

KIRISH

Fanni o'rganishning dolzarbligi. Insoniyat taraqqiyotining XX asri o'tib, XXI asriga qadam qo'ydik. O'tgan asrda yuz bergan ijobiy o'zgarish ilm-fan taraqqiyotining yuqori bosqichlarga ko'targanligi, yangi texnika va texnologiyalarni paydo bo'lganligidan dalolat beradi.

O'zbekiston Respublikasida «Hayot faoliyati xavfsizligi» fani hali nisbatan yangi yo'nalish bo'lib, u murakkablashib boraveradi. Uning tarkibida O'zbekiston Respublikasining mehnatni muhofaza qilish to'g'risidagi qonunlari, ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarni va xodimlar salomatligining boshqa xil zararlanishini tekshirish hamda hisobga olish to'g'risidagi umumiy qoidalar, mehnat sharoitlarini baholash, xavfsizlik texnikasi xizmatini tashkil etish kabi muammolar yoritib berilgan.

Ma'lumki, fan-texnikaning rivojlanishi birinchi navbatda ishlab chiqarish kuchlarini qayta taqsimlashga olib keladi. Yangi texnologiya bilan ishlab chiqarish samaradorligi oshadi, ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar sifati yaxshilanadi, jahon bozoridagi raqobatni vujudga keltiradi va ilm-fan darajasi past bo'lgan davlatlarda ishlab chiqarilgan mahsulotlarni jahon bozorida sotish imkoniyati yo'qoladi.

Shuning uchun ham davlatimiz siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biri — ta'lim va ishlab chiqarish tizimini isloh qilish, investitsiya kiritish va mavjud imkoniyatlardan unumli foydalanishdir.

Prezident I.A. Karimov tashabbusi bilan ishlab chiqarilgan «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» ning amaldagi ifodasi sifatida bugungi kunda ko'pgina ishlar amalga oshirilmoqda. Bunda birinchi bosqich to'liqsiz o'rta ma'lumot to'qqiz yillik maktablarda amalga oshiriladi, ikkinchi bosqich kasb-hunar kollejlari va akademik litseylarda bajariladi va keyingi bosqichda Universitet va institutlarda bakalavrlar tayyorlash yo'lga qo'yiladi, nihoyat oxirgi bosqich magistrlar, ya'ni yo'nalish bo'yicha yetuk mutaxassislar tayyorlash bilan natijalanadi.

Har qaysi fuqaro, har qaysi inson jamiyat taraqqiyoti va uni yaxshilashga bo'lgan o'z munosabati va o'rmini, aniqlab olishi zarur¹.

Bu ishlarni amalga oshirishda ikkita katta muammo paydo bo'ladi. Bularidan birinchisi bu - tayyorlov bosqichlarini amalga oshirish kerak bo'lgan mutaxassis kadrlar masalasi va ikkinchisi o'quv-uslubiy ko'rsatmalar hamda darsliklar masalasidir.

Hozirgi vaqtda bu masalalarni hal qilishga bir muncha ahamiyat berilayotgan bo'lsa ham, o'zbek tilida darsliklar bilan ta'minlanganlik darajasi yuqori emas. Ammo bugungi kunda olib borilayotgan islohatlarning samarasi ko'zga ko'rinarli

¹ I.A. Karimov Биз танлаган йўл—демократик тараққиёт ва маърифий дунё билан ҳамкорлик йўли — Т.: Ўзбекистон, 2003.